

(Rutlant 1999), zatim nešto objavljene građe i nove sekundarne literature ignorišući pre svega šaroliku marksističku literaturu kao vulgatu. Početni odnos prema funkciji Oktobarske revolucije, njenim alternativama i žrtvama kod svakog istraživanja usmerava izbor izvora i materijala. Revolucija se može u osnovi shvatiti kao rezultat klasnog sukoba (Dojčer, Hobsbaum, Levin, Lorenc, Mejer), kao golo nasilno osvajanje vlasti nošeno totalitarnom utopijom (Fire, Vert) ili kriminalni čin (Kurtoa). Druga razlika primetna je između imanentne i historiografije diskontinuiteta: ova potonja istražuje alternative i zaokrete u istoriji socijalizma, a ne tumači ih imanentno i globalno.

Vert svoje stanovište prema Oktobru gradi na kritici: (1) "liberalne vulgate" tj. pogrešnog uprošćavanja da je reč o puču, odnosno uspešnoj zaveri disciplinovanih i ciničnih fanatika. Po tom tumačenju Oktobar je nesreća, a ruski narod nedužna žrtva; (2) "marksističke vulgate", tj. službenog sovjetskog stava o Oktobru kao nužnom istorijski predodređenom istorijskom činu oslobođenja (koji je legitiman uprkos potonjim Staljinovim greškama). Pod uticajem Fireovog tumačenja Francuske revolucije, Vert Oktobar shvata kao rezultat dugog procesa serije ustanaka između 1902. i 1917, tj. kao odlučnu etapu seljačke revolucije koja u obliku "sukoba seljaka i države" traje sve do 1933. (Werth, S. 53.). Paralelni procesi su raspad armije, emancipacija nacionalnosti i malobrojne radničke klase. Na taj način Oktobar je "utopljen" u dugi proces seljačkih ustanaka (koji su se završili porazom 1933.) i relativisan mu je značaj. Odlučujuću ulogu po Vertu imala je seljačka vojska, jer je 1917. boljševička partija brojala između 100 i 200.000 članova i bila duboko pocepana (Werth 1999, 61-63). Hobsbaum, međutim, daje drugačije podatke. U drugom poglavlju "Doba ekstrema" Hobsbaum tvrdi da su boljševici 1917. imali 600.000 disciplinovanih članova (Hobsbawn 1996), dok Lorenz tvrdi da ih je bilo oko 350.000, od čega oko 60% radnika (Lorenz 1976, 317). Slično Fireu, koji ruši tradicionalno gledanje na Francusku revoluciju i pomera frontove, i Vert tvrdi da se građanski rat nije vodio između crvenih i belih već je bio "unutrašnji front" između represije učvršćene vlasti (crvene, a delom i bele) i različitih opozicionara: štrajkača, dezertara ili građana iz "neprijateljskih slojeva" i seljaka koji su pružali otpor (Werth 1999, S. 95). Tzv. građanski rat Vert prevodi u "'prljavi rat' koji su različiti crveni i beli vlastodršci vodili protiv potencijalnih i stvarnih protivnika" (Werth 1999, S. 95). Time neutrališe i umanjuje značaj osnovnog klasnog sukoba svodeći socijalne motive mahom na borbu za vlast moćnih grupa. Pri tome se ograđuje da je predmet njegove analize samo boljševički teror, ističući, doduše, da je bilo i belog terora, ali ovaj nije bio sistematski organizovan već se svodio na nekontrolisano nasilje jedinica koje su se otele komandi ili su to "najčešće bile policijske represalije, dok je crveni teror bio organizovan" (Werth 1999, S. 96). O imanentnosti Vertovog pristupa svedoči izričita tvrdnja da je "teror središnja pojava političke i socijalne istorije SSSR-a" (Werth 1999, S. 295), a nasilje je imalo više ciklusa: "dva rata protiv seljaštva" 1917-22. i 1927-33, "veliki teror" 1936-38. čije su žrtve iz različitih slojeva, teror nad "nacionalnim buržoaskim elementima" (Nemcima, Čečenima, Tatarima, Kalmicima itd.) posle 1939. i antisemitski teror nakon 1945. Vert analizom proglasa Čeke pokazuje namere i teror boljševika navodeći Lenjinove pozive na odmazdu kao podsticanje terora. R. Rosanda drugačije od Verta tumači preteće reči Lenjina ("sve ih pobijte"), tvrdeći da one više svedoče o vanrednoj situaciji i haosu nego što odražavaju kulturu boljševika. Za Lenjina represija nije sistem vladanja, već nužan odgovor belogardejcima i stranoj intervenciji. Ali ne i za Staljina, koji je represiju učinio trajnim stanjem i metodom. Proglašavanjem Lenjina za istinskog podstrekača boljševičkog terora ignoriše se važna činjenica da je, naime, Lenjin bio kritičan i samokritičan i da se korigovao pod utiskom krize